

Kulturlandskapet på BLEIK

ANDØY
2004

Innledning

I 2003 ble det i regi av Bleik grunneierlag sendt en søknad til fylkesmannens landbruksavdeling om tilskudd til særskilte tiltak i landbrukets kulturlandskap.

Søknaden ble imøtekommet med tilskudd til utarbeidelse av en skjøteselsplan for kulturlandskapet på Bleik.

Slike søknader blir drøftet i Kulturlandskapsgruppa i fylket. Denne gruppa er sammensatt av representanter for landbruks- og miljøvernavdelingen hos fylkesmannen, kulturavdelingen i fylkeskommunen, Sametinget Miljø- og kulturvenavdelingen, bondelaget, bonde- og småbrukerlaget, skogeierforeningen og FIN-Forsøksringene i Nordland. Med bakgrunn i disse drøftingene har fylkesmannen tildelt tilskudd i samsvar med forskriftene av 26.02.1999. Denne forskriften er endret 04.02.04, og heter nå ”*Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket*”, og forkortes ”SMIL”.

Omsøkte tiltak gjelder utarbeidelse av skjøtselsplan for Bleik som er registrert som nasjonalt verdifullt kulturlandskap av Direktoratet for naturforvaltning. Bleik er et område med mange små eiendommer og en skjøtselsplan vil kunne bidra til å gi svar på hvordan man kan forvalte arealene på Bleik på best mulig måte. Det er et krav at ved all skilting, annonsering og markedsføring av tiltaket må det opplyses at det er mottatt støtte fra Fylkesmannen via STILK/SMIL-ordningen.

Andøy kulturkontor og landbrukskontoret har en sentral rolle i utarbeidelsen av planen. Planarbeidet startet 16.09.04 med et folkemøte på Bleik, der de frammøtte kunne tilkjennegi synspunkter og fremme forslag til prioriterte satsingsområder.

På dette møtet ble det også nedsatt en styringsgruppe bestående av:

- Rachel Bjørge
- Sigrun Oftedal
- Einar Bakland
- John Ronald Norheim
- Enok Olsen

Idar Nilssen er engasjert av kommunen til å samle trådene og føre planen i pennen.

På folkemøtet møtte ellers representanter for landbrukskontoret, kulturkontoret, skogetaten, kommunens miljøansvarlige og reiselivet.

Under arbeidet med innsamling av opplysninger har følgende gitt bistand:

- Fylkesarkeologen
- Skogetaten
- Landbrukskontoret
- Kulturkontoret
- Lokale krefter på Bleik
- Johan Borgos

Walter Norheim og John Ronald Norheim har stilt et rikholdig billedarkiv til rådighet.

Av skriftlig kildemateriale må i første rekke nevnes boka ”*Bleik – en landsby ved have*” av Odd Solhaug. Også fornminneregistret og andre skriftlige kilder er konsultert.

Planen er lagt opp i tre hoveddeler: ***Status – Tiltaksobjekter (temavis) – Tiltak.***

Hvert tema (tiltaksobjekt) er omtalt hver for seg. Prioriteringene er foreslått i rekkefølge A, B og C, ut fra følgende vurdering av tiltaket: A= trolig grei finansiering/haster. B= mindre hast/rimelig mulighet for finansiering. C= mindre hast/mindre grei finansiering/må vurderes nærmere.

Innholdsfortegnelse

<i>Hoveddel</i>	<i>Innhold</i>	<i>Side</i>
	Innledning	2
	Innholdsfortegnelse	3
	Den eldste bosetting - sitat	4
<i>Status ↓</i>	Oversikt	5
	Definisjoner	6
	Kulturlandskapet på Bleik	6
	Tidsepoker (generelt)	6
	Veidemannskulturen	7
	Jernalderen	7
	Vikingtiden	8
	Etterreformatorisk bosetting	8
	Teigdelingen	8
	Landsbyen Bleik	9
	Leveviset i nyere tid	9
<i>Tiltaksobjekter ↓</i>	Torvuttak og torvskjær	14
	Hauan	15
	Det gamle elveleiet	16
	Lysverkene	17
	Krigsminner fra andre verdenskrig	18
	Gårdshaugene – jernalder/middelalder og gravfelt (jernalderen)	19
	Fiskeriene og aktiviteter i hamna	20
	Jordbruket	22
<i>Tiltak</i>	Tiltak – temavis handlingsplan	25

Bleiksstranda rundt 1910

Den eldste bosetting

Vi vet ikke når det første menneske, den første familie, slo seg til her ute. Området var antakelig isfritt under siste istid, men det er ikke kjent om mennesker brukte landet her på den tid.

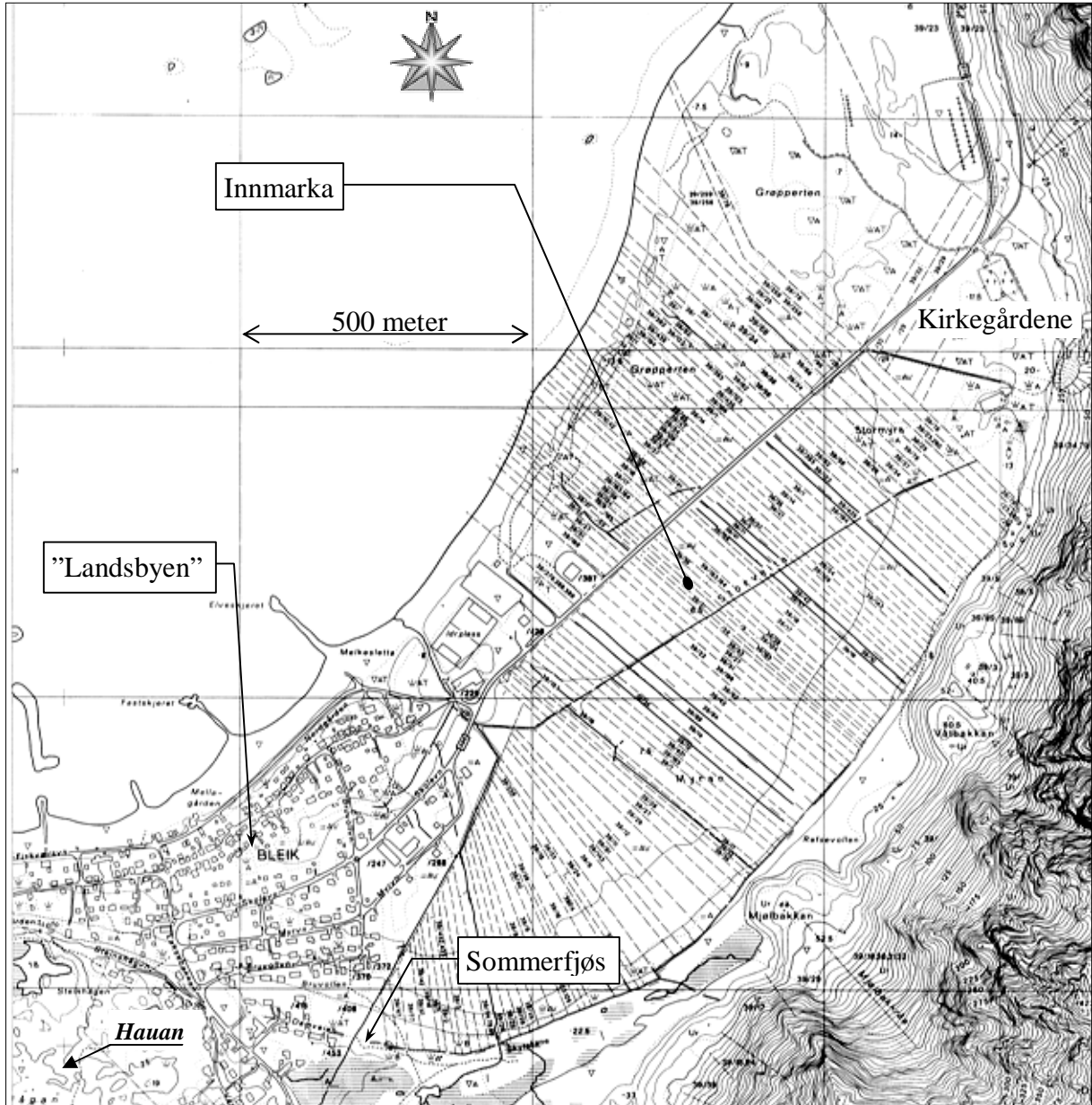
Sannsynligvis var det i alle fall attraktivt allerede i steinalderen. Det bekreftes av en funnet pilespiss av skifer, som vel er det eldste spor etter mennesker som er registrert på Bleik. Slik den er formet, og materialet den er av, forteller oss at den ble laget og brukt i yngre steinalder. Det betyr at den kan være fra 3.000 til 5.000 år gammel. Vi kjenner foreløpig ikke nærmere til den menneskelige aktivitet på og rundt Bleik på den tid. Av den grunn er det ikke mulig å si noe om der var bosetting, og om den i tilfelle var fast eller sesongmessig. At havet og nærheten til havet var av grunnleggende betydning for dem som i tilfelle slo seg til her, er det liten grunn til å tvile på.

De eldste spor etter bosetning som vi foreløpig kjenner, er fra jordfunn i gårdshaugen på stedet. Den eldste gårdshaugen. For på Bleik har vi hatt to gårdshauger.

Den eldste som nå er praktisk talt borte, gikk tilbake til rundt Krf., og hadde vært bebodd til den sannsynligvis ble fraflyttet engang i vikingtida. Den lå omkring 160 m sør for den eldste bebyggelsen på den yngre gårdshaugen fra middelalderen, og ca. 330 m fra flomålet i nord. Om disse menneskene som bodde der kalte boplassen sin for Bleik, eller de hadde et annet navn på den, vet vi ikke. Vi vet ikke engang om den hadde noe navn.

Fra Odd Solhaug sin bok: Bleik – en landsby ved havet.

Oversikt

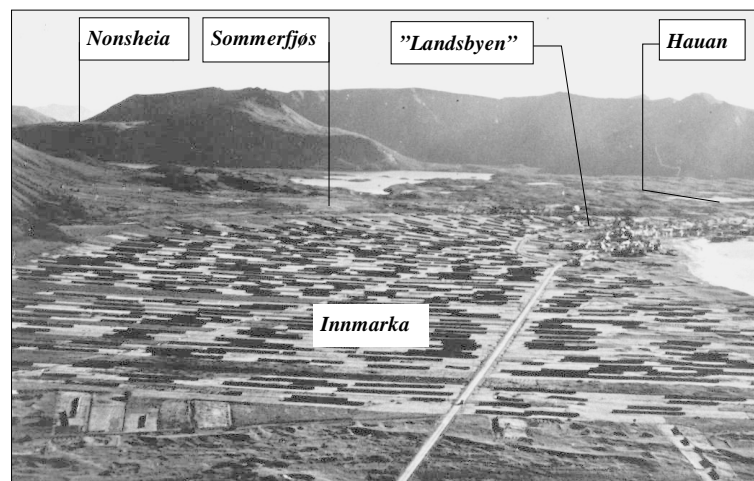

Oversiktskart over innmarksdelen av Bleik

Nederst til venstre sees "landsbyen". Innmarka strekker seg mot nordøst i et uvanlig stort antall smale teiger.

Bleik sett fra nord

Nærmest ser vi jordteigene med hesjer, og til høyre bebyggelsen. Til venstre området hvor sommerfjøsene stod, og bakerst til venstre myra på Nonsheia – med torvuttakene.

Definisjoner

Med kulturlandskap mener man alle spor etter menneskers aktivitet på stedet.

Med skjøtsel av kulturlandskapet mener man i størst mulig grad å ta vare på det eksisterende, i den grad at man bevarer inntrykk fra de forskjellige epokene av stedets historie.

Kulturlandskapet på Bleik

Direktoratet for naturforvaltning har registrert Bleik som et nasjonalt verdifullt kulturlandskap.

Bosettingen i bleiksområdet går svært langt tilbake i tid. De eldste registrerte funnene stammer fra steinalderen, og indikerer bosetting allerede for 3-5 tusen år siden. Det kan synes som bosettinga har vært noenlunde kontinuerlig fram til i dag.

Det er gjort mange funn som forteller om tidlig bosetting på stedet. Området var kanskje isfritt under siste istid, og trolig var stedet attraktivt som boplass *svært* tidlig. Dermed er også kulturlandskapet av svært gammel dato, og landskapet er formet av mennesker over en svært lang periode.

Tidsepoker (generelt):

Steinalderen betegner tidsrommet da menneskene ennå ikke hadde gjort bruk av metaller, og vesentlig benyttet redskaper av stein, tre, horn og bein. Inndeles i *paleolittisk* (ca. 2 mill.—8000 før vår tid), *mesolittisk* (ca. 8000—4000) og *neolittisk* (4000—1800). Varigheten av steinalderen varierer sterkt i ulike deler av verden.

Bronsealderen er periode da våpen og verktøy for en stor del ble lagd av bronse; følger etter steinalderen. I området rundt Euftrat og Tigris og på Balkan begynte b. ca. 3000 f.Kr., i Norden omfatter den perioden ca. 1800—500 f.Kr. (eldre b. 1800—1000, yngre b. 1000—500.) Næringsgrunnlaget var husdyrhold og åkerbruk i et klassesdelt bondesamfunn. I Norge

ble fortsatt mye av redskapene lagd av bein og stein, og man hadde mer direkte overgang fra steinalderen til jernalderen.

Jernalderen er den perioden i oldtiden da man tok i bruk jern til våpen og redskaper; avløste bronsealderen. I Vest-Asia begynte jernalderen rundt 1500 f.Kr., i Hellas og Italia ca. 1000 f.Kr. Kunsten å bearbeide jern ble kjent i Mellom-Europa noe senere (*Hallstattkulturen*). *La Tène-kulturen* fra ca. 500 f.Kr. ble den første store jernalder i Mellom-Europa. I Norden kalles denne perioden *keltisk jernalder*. Den ble avløst av *romersk jernalder* 0—400 e.Kr. Fra denne perioden er det gjort rike funn i Norden. *Yngre jernalder* omfatter folkevandringstiden (400—600), merovingertiden (600—800) og vikingtiden (800—1015). I den siste delen av yngre jernalder har det vært utstrakt jernutvinning og bruk av jernredskaper i Norge. Dette la grunnlag for vikingtidens ekspansjon.

Vikingtiden kalles vanligvis siste del av yngre jernalder i Norden. Nyere forskning setter vikingtiden til ca. 750 - ca. 1050, da vikinger opptrådte over store deler av kyst-Europa og der store elver tillot ferder innenlands. I dag ansees betegnelsen vikingtiden ofte som uheldig fordi det overskygger at perioden framfor alt representerte en veldig indre kraftutfoldelse for folk og samfunn i Norden, med befolkningsvekst, nyridding, utvikling av lovsamfunn, rikssamling og overgang fra hedendom til kristendom.

Middelalderen er det tidsavsnittet i europeisk historie som ligger mellom antikken og nyere tid, vanligvis tidfestet til perioden 500 -1500, i Norge fra ca. år 1000. *Høymiddelalderen* er betegnelse på perioden ca. 1000 -1300.

1537

Reformasjonen kom til Norge og innførte den lutheranske lære. **1537** er tidsskille med hensyn til automatisk vern av norrøne fornminner. (Samiske kulturminner vernes etter 100 år).

Nyere tid, eller *moderne tid*, er vanligste betegnelse på tidsrommet ca. 1500 –1800, og fram mot vår tid.

Veidemannskulturen

Det finnes mange spor etter tidlige aktiviteter som jakt og fangst. Ledegjerder av stein i tilknytning til dyregraver og oppmurte "bågesteller"; brystvern hvorfra man skjød med pil og bue, forteller at trolig reinsdyr var jaktobjekt. Også fangst av sel og hval var et tidlig næringsgrunnlag.

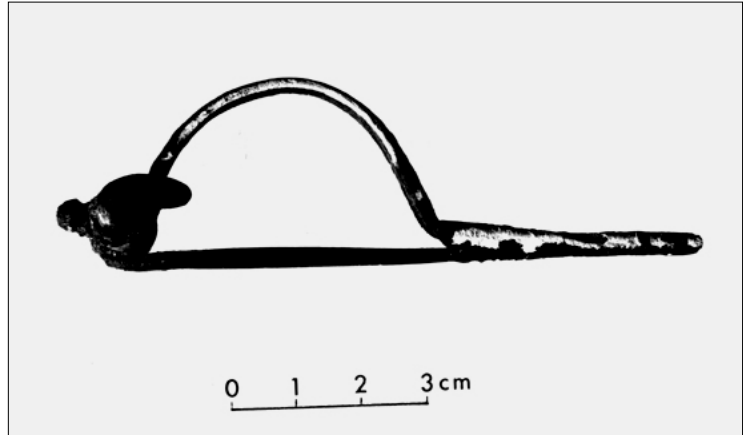
Skinnskrape og kniv av bein.

Jernalderen

Gravrøyser, nausttuffer og annet viser spor etter bosetting på Bleik også i denne perioden.

Vikingtiden

Funn i den gamle gårdshaugen indikerer at det var aktivitet på stedet i vikingtiden. Andre funn fra denne tiden gir grunn til å anta at man også foretok reiser ut i verden.

Bronsenål, trolig fra rundt år 300, funnet på Bleik.

Etterreformatorkisk bosetning

Et sagn forteller at svartedauen herjet stygt på Bleik. Det var visstnok bare en enslig hest som ble igjen av sivilisasjonen fram til da.

Et annet sagn handler om en kirkebygning som visstnok forsvant på uforklarlig vis. Denne skal ha stått et stykke nord for dagens bebyggelse, nær den gamle kirkegården. Her lå også *Skursandtjønna*, der man hentet sand til skuring av blant annet skitne gulv. Tjønna hadde som særegenhet at vannstanden gikk *ned* når det regnet, og ikke omvendt.

Funn i den "nye" gårdshaugen, som er en av landets største, forteller om bosetning fra 1200-tallet og fram til våre dager, bare avbrutt av svartedauen.

Her som ellers var det kongen som eide jorda, og leilendingen bygslet jorda de skulle leve av. På 1820-tallet bestod Bleik av fem bygselparter:

- Løpenr. 45 Nerjorda (opphavet til brnr. 1-9),
- L.nr 46 Sørbakken (opphavet til brnr. 10-14),
- L.nr 47 Elvebakken (opphavet til brnr. 15-21),
- L.nr 48 Rabben (opphavet til brnr. 22-25) og
- L.nr 49 Tofta (opphavet til brnr. 26-34).

Nerjorda og Tofta delte halvparten av landskylda, de tre andre bygselpartene delte resten.

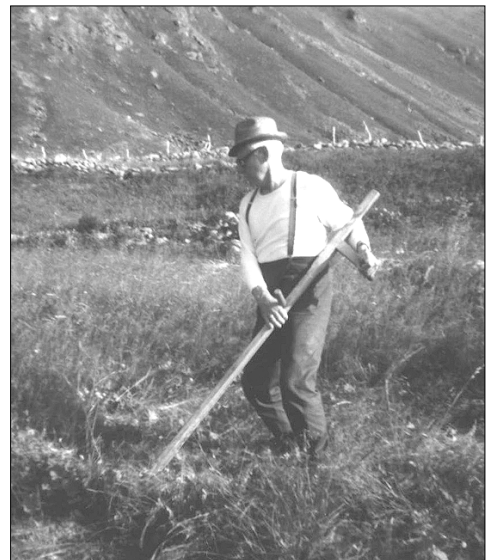
Tidligere var det trolig to bygselparter, og fra 1745 tre. Før den tid satt ett enkelt par med all jorda.

Men dette gjelder bare *jorda*. Bosetningen synes å ha vært konsentrert på ei slags "fellesjord", som ikke framgår av matrikkelen. Mot slutten av 1860-tallet var de fleste blitt selveiere. De hadde *kjøpt* jorda si av kongen.

Teigdelingen

(Se oversiktskart side 5).Utskifting og bruksdeling skapte mange nye gårdparter sist på 1800-tallet. I 1907 var antallet bruk kommet opp i 47. Rundt 1990 passerte antallet tre hundre, og i dag er brukstallet mer enn 550. Selv om mange av disse brukene i praksis er begrenset til hustomter, er også den dyrkbare jorda delt i uvanlig mange bruk og teiger.

En strekning på rundt en km er delt opp i et hundretalls smale teiger som kan strekke seg mer enn 500 meter fra fjæra opp til fjellfoten. Teigene er for det meste atskilt med grøfter.

Samlet utgjør disse teigene mer enn 820 dekar, mens noen enkeltteiger er nede i rundt 5 dekar. Flere teiger kan ha samme eier, mens andre har flere eiere. Samlet areal på g.nr. 39 (Bleik) er 17.500 da. Storparten av dette har gjennom tidene vært undergitt menneskelig påvirkning, og må dermed karakteriseres som kulturlandskap.

Landsbyen Bleik

Det vanlige mønsteret var at fellestunet på gårdshaugene ble oppløst og nye tun ble spredt rundt på jordeiendommene. Det skjedde som hovedregel på siste halvdel av 1800-tallet over så godt som hele kommunen.

Bleik var i så måte et unntak. Her beholdt man mønsteret med bebyggelsen konsentrert på og rundt gårdshaugen. Dette former bebyggelsen som en landsby, og med jorda samlet og ubebygd, med unntak av sommerfjøs opp mot fjellfoten.

Landsbyen Bleik sett fra sør.

Leveviset i nyere tid

Beregninger på grunnlag av beinmateriale fra den eldste av gårdshaugene på Bleik indikerer et lokalt kosthold der rundt en fjerdedel kom fra fiske og fangst på havet, mens resten stammet fra jordbruk eller annen næring hentet på land. Beregningen har ikke med estimat av eventuelt salg eller byttehandel med eksempelvis tørrfisk, noe man antar har foregått i et visst omfang.

Med andre ord er heller ikke fiskerbondekulturen av "ny" dato på Bleik. Denne kulturen innebar at kona var den egentlige "bonden" som stelte hus og fjøs, mens mannen skaffet sitt bidrag fra havet. Han var sikrest å treffe på gården under torvinga og i slåtta.

På sommeren hadde man også den tradisjonelle dun- og eggankingen, eller *eggrekkingen*, på Bleiksøya. På Bleiksøya foregikk også utslått.

Foruten det vanlige fisket, fikk man etter hvert også drivgarnsfisket etter laks.

Vanlig husdyrbesetning med kyr, sauer og gris.

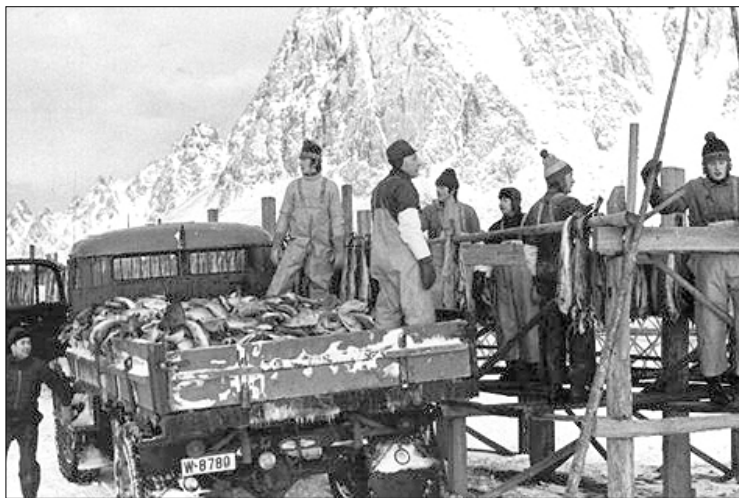
Typiske situasjonsbilder fra fiskerbondekulturen. Den egentlige bonden gikk i stakk!

Brenntorvet, som hadde så stor betydning for bosetningen, innebar stor aktivitet på forsommeren. Ung og gammel måtte delta for å berge vinterbrenselet.

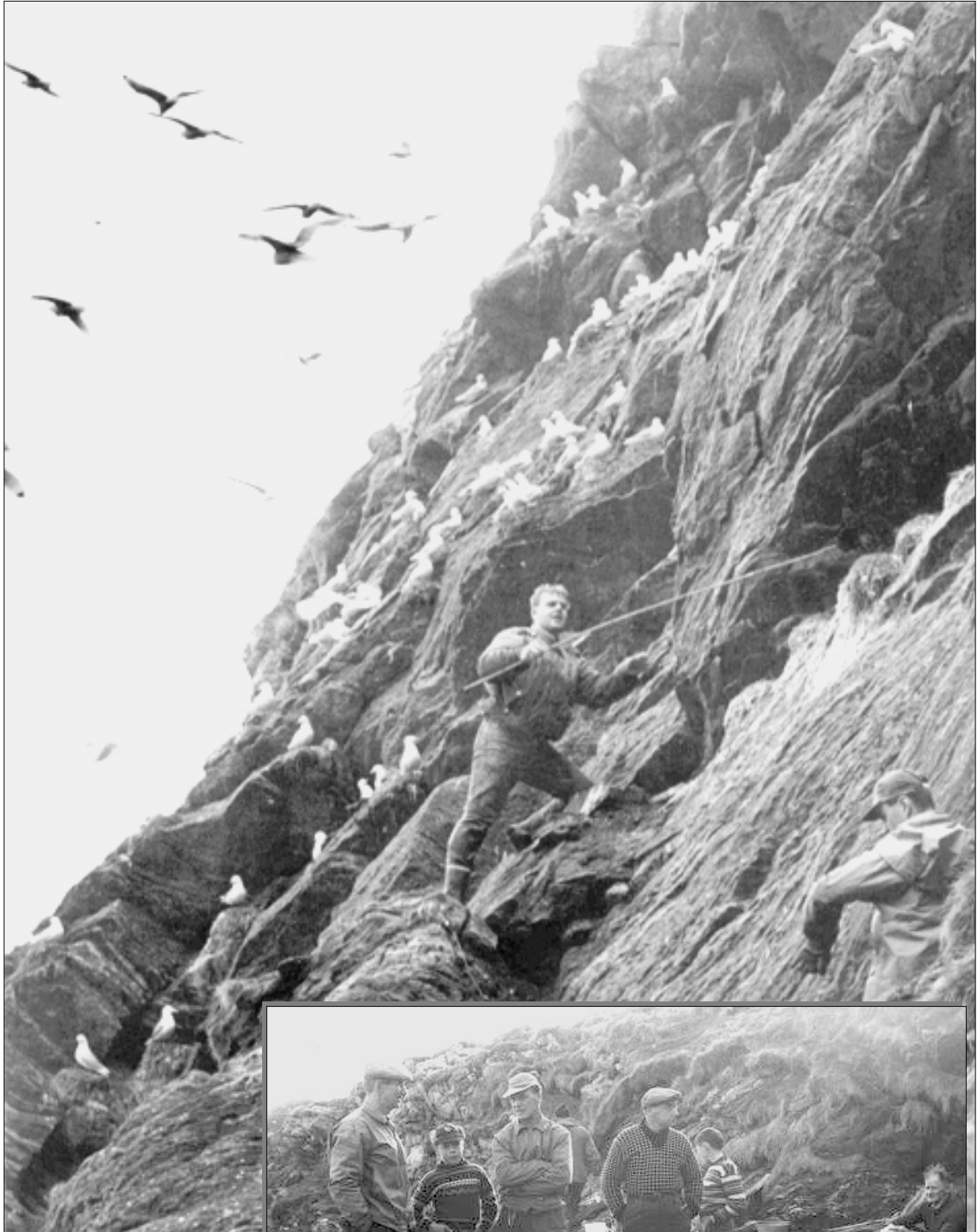
Torvet ble tørket i løpet av sommeren. Ofte ble den fraktet heim på vinterføret. Inntil da måtte torvet legges opp i stakker, se bildet til høyre. Etter å ha brukt opp de nærmeste forekomstene, dro man lenger vekk etter torv, eksempelvis til Nonsheia og sørover i Stavedalen.

Fiskeriene har lang tradisjon på Bleik.
 Øverst sees fiskebruket med tomme høy-
 hesjer i forgrunnen. Nok et eksempel på
 fiskerbondekulturen; man drev jordbruk og
 fiske.

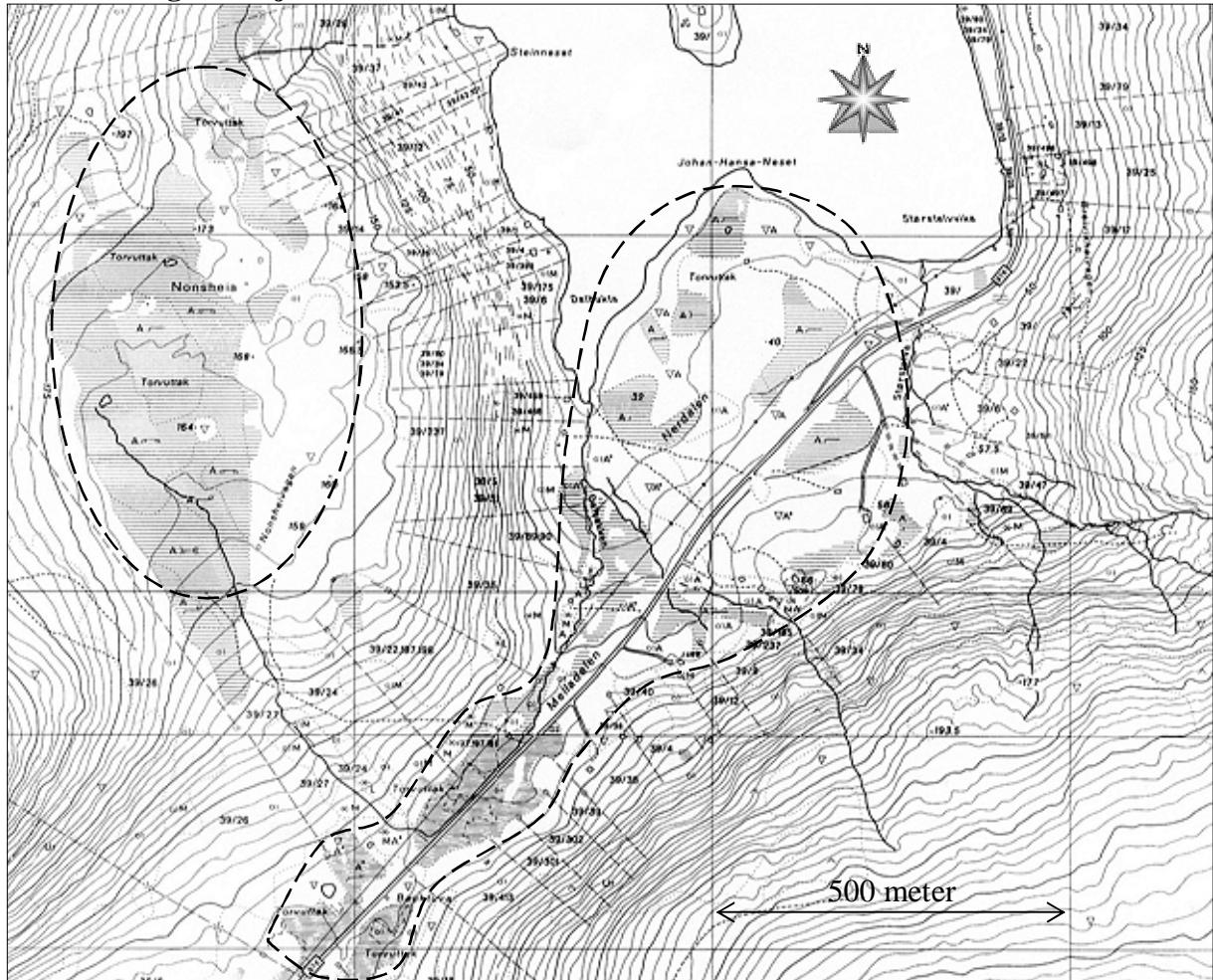
Bildet over viser sjauere i arbeid, mens bildet
 til høyre viser en drivgarnsfisker med fangst.

Eggrekking

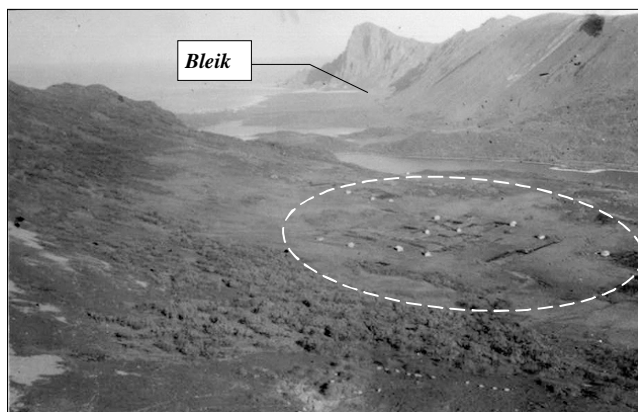
Det var ikke uten en viss risiko man hentet ned eggene. På bildet til høyre sees litt av den kompliserte fordelingen.

Torvuttak og torvskjåer

Gamle torvuttak i Nonsheia, Nerdalen og Melladalen

Bladet
Vesterålen for 25 år siden

Bevis for bruk av torv og smelting av jernmalm

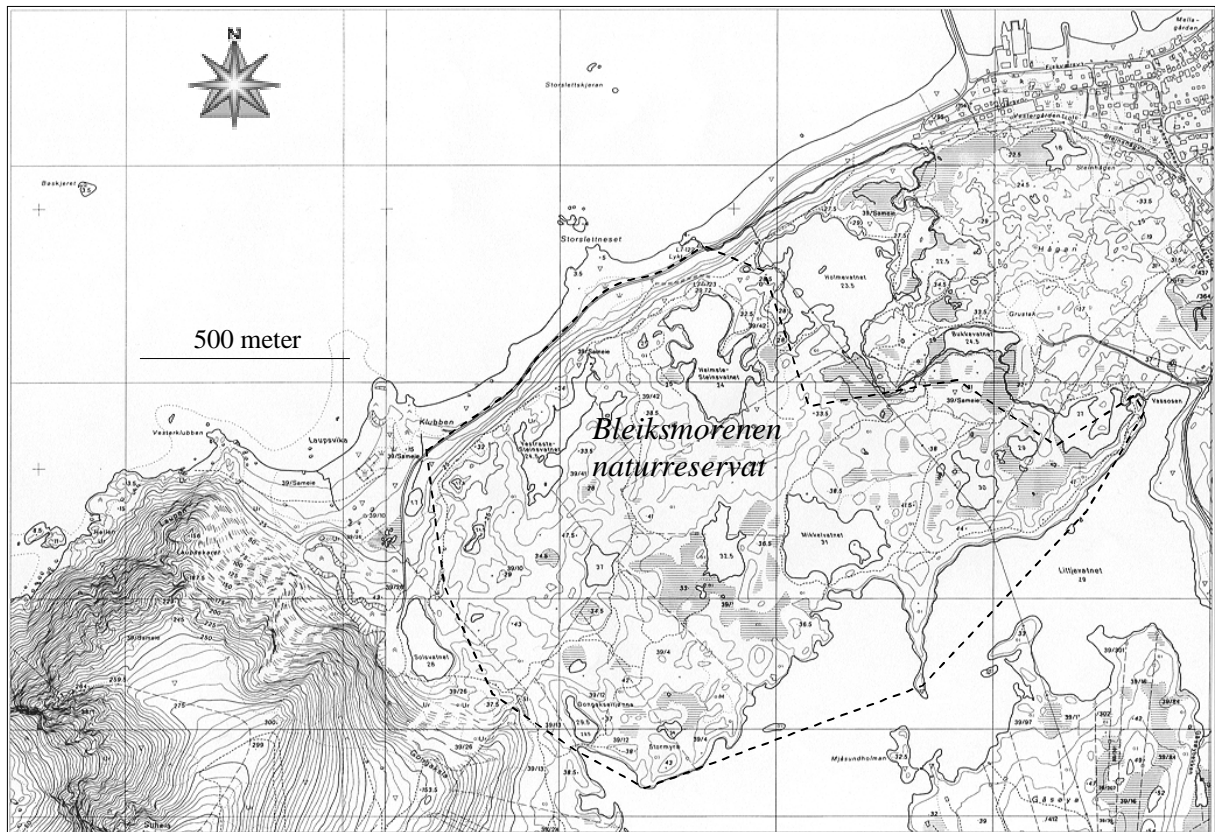
Under utgravingene på Toften ved Andenes i sommer ble det for første gang i Nord-Norge funnet bevis for at det ble brukt torv, og ikke bare tre, til oppvarming. Det er minst 1500 år siden man begynte å fyre med torv, forteller Povl Simonsen, bestyrer ved arkeologisk avdeling ved Tromsø Museum til bladet Vesterålen.

September 1979.

Torvskjåer på Nonsheia

Torving og torvfyring har lang tradisjon og var utvilsomt avgjørende for bosettingen i området. God torv hadde større brenselverdi enn ved, og som avisutklippet viser ble torva brukt også ved utvinning av myrmalm (jernmalm). Denne tradisjonen er forsvunnet - og det samme er de mange torvskjåene. Fotografiet viser et titalls torvskjåer på Nonsheia. Det ble også hentet ut brenntorv i Hauan nær bebyggelsen. Bleiksfolket torvet også lenger sør i Stavedalen og på myrene sør for Andenes. Områder nær bebyggelsen, eksempelvis på Hauan, ble tidlig torvet ut.

Hauan

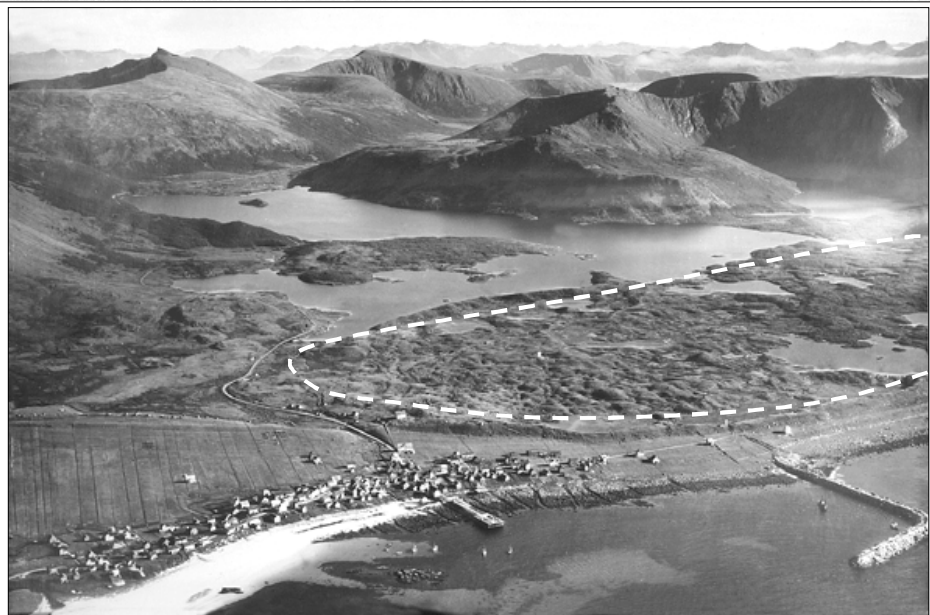

Det som i dag er vernet under navnet "Bleiksmorenen naturreservat" er en del av området som i dagligtalen kalles "Hauan".

Dette er en spesiell moreneavsetning som kan være avsatt allerede for 20.000 år siden.

Formålet med vernet er å ivareta et område av stor kvartærgeologisk verdi. Området har både stor faglig og pedagogisk verdi, samt at det er et mye brukt turområde.

Vernet er ikke til hinder for tradisjonelle aktiviteter som beiting, bærplukking og ellers vanlig ferdsel til fots. Forvaltningsmyndigheten kan gjennomføre skjøtselstiltak i samsvar med fredningsformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak. Innenfor området finnes også en rekke kulturattraksjoner. Se sidene 14, 17, 18, 20 og 23.

Hauan, eller Bleiks-morenen,
sett fra nord, med "landsbyen" nede til venstre.

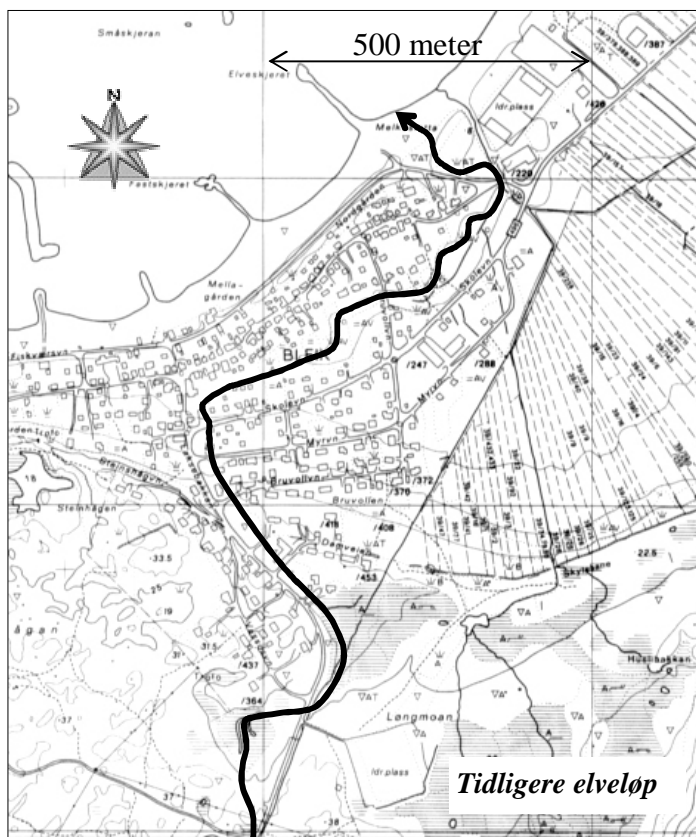
Det gamle elveleiet

Bleikvassdraget hadde tidligere utløp nordover. Utløpsdeltaet var der den kunstige sandfangeren ut til Elveskjæret ligger i dag. Behovet for vannkraft gjorde at utløpet etter hvert ble flyttet til nedenfor Holmevatnet, langt vest på gården.

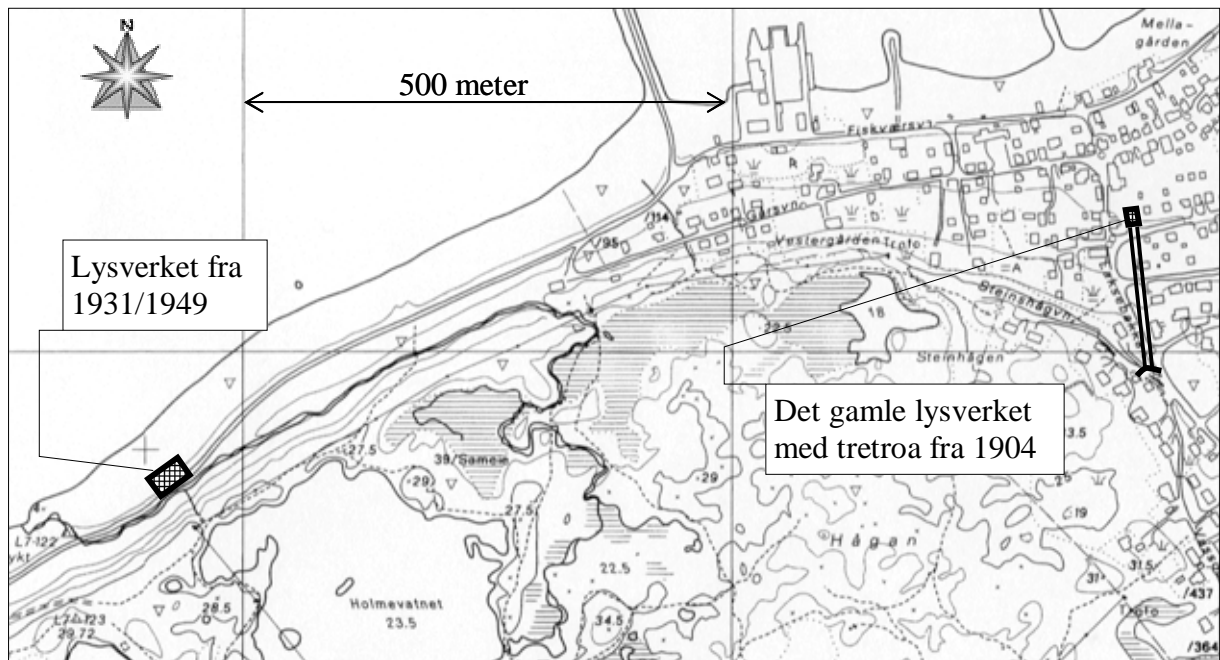
Det gamle og tørrlagre elveleiet ligger der fortsatt. De fleste tilgrensende brukene hadde tidligere bru over elva. Dette var veier som ledet til sommerfjøsene ved fjellfoten i øst. Mange av brukarene står fortsatt igjen, se bildet under til høyre. Disse er for det meste murt av tilhagd naturstein.

Også rester av brudekkene finnes i form av råte trestokker. Både brukarene og området inntil er i dag svært tilgrodd.

I 1987 ble det utarbeidet planer for en park i det gamle elveleiet. Disse planene er så langt ikke realisert. Det framgår heller ikke av planen hvor i elveleiet parken er tenkt plassert. Bildet under viser hvor elva gikk på ett tidspunkt. Området langs elveleiet har i dag langt mer bebyggelse, og strekningen er svært overgrodd med vegetasjon.

Lysverkene

Bleiksfolket tok i bruk vannkraft til produksjon av elektrisk strøm allerede 50 år før resten av kommunen tok i bruk anlegget i Lovikdalen.

Det første anlegget på Bleik var i drift allerede i 1904. Da tente man også elektriske gatelys!

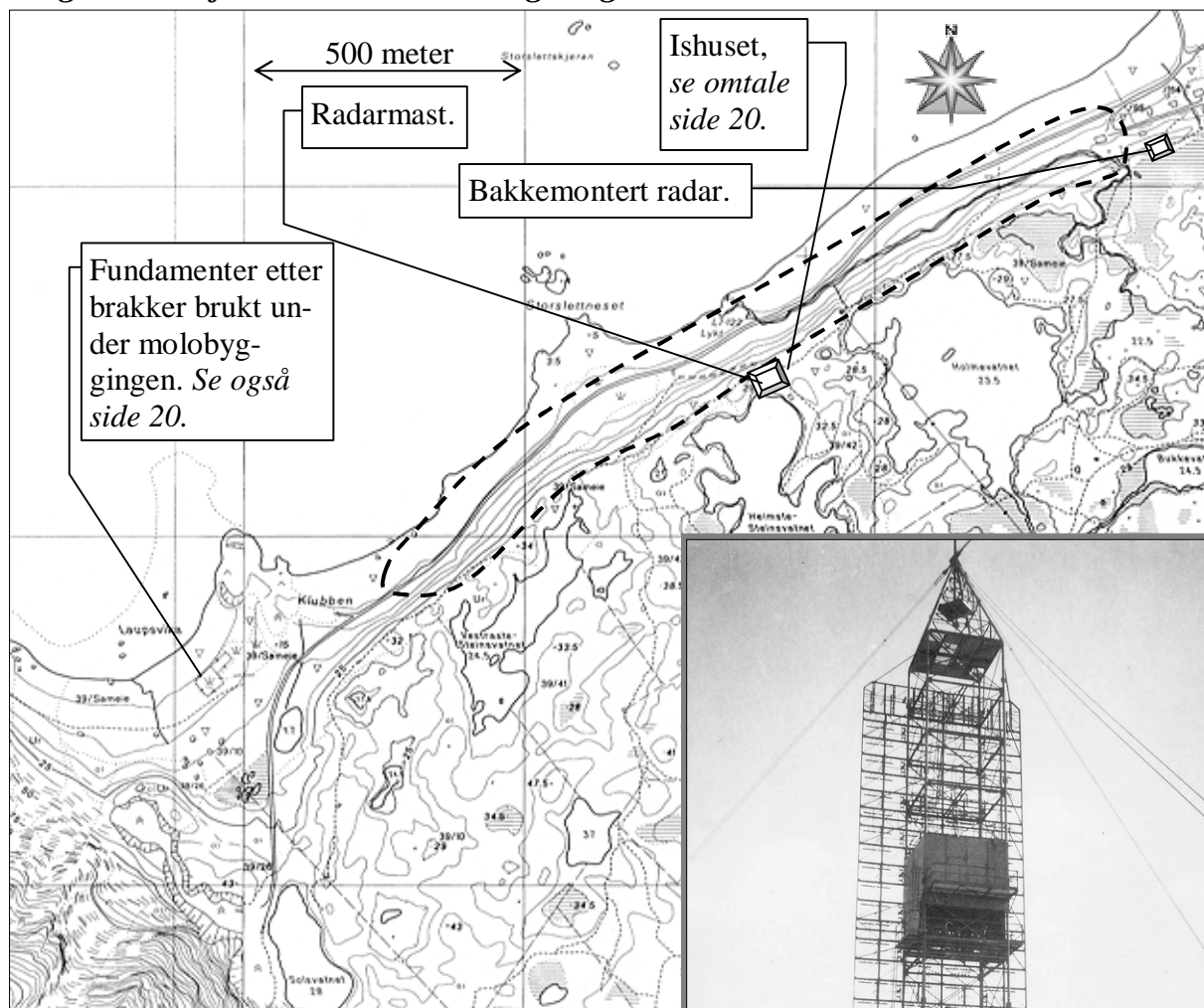
Vannet ble ledet fram i en åpen tretro i 150 meter lengde før et

loddrett fall på 10 meter til turbinen. (Se bildet over til høyre).

I 1931 flyttet man lysverket vestover og la rør rett ned fra Holmevatnet. Fallhøyden ble da økt til vel 20 meter. Så langt hadde man produsert likestrøm, men i 1949 fornyet man anlegget, og gikk da over til vekselstrøm. (Bildet til høyre).

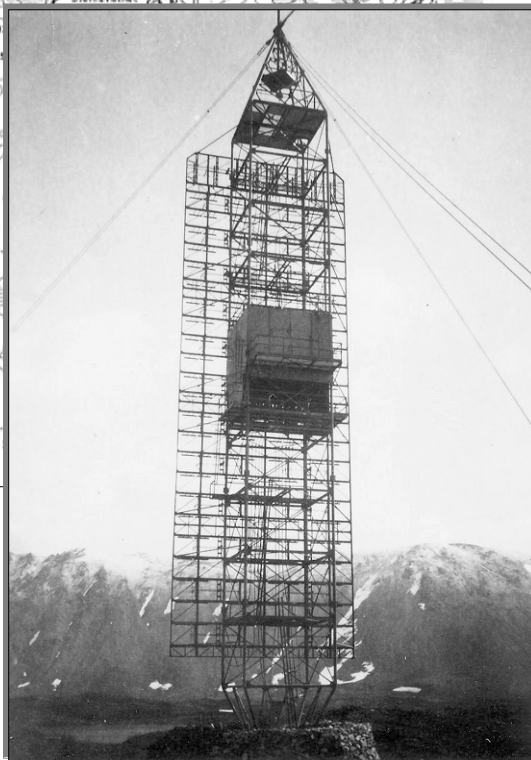
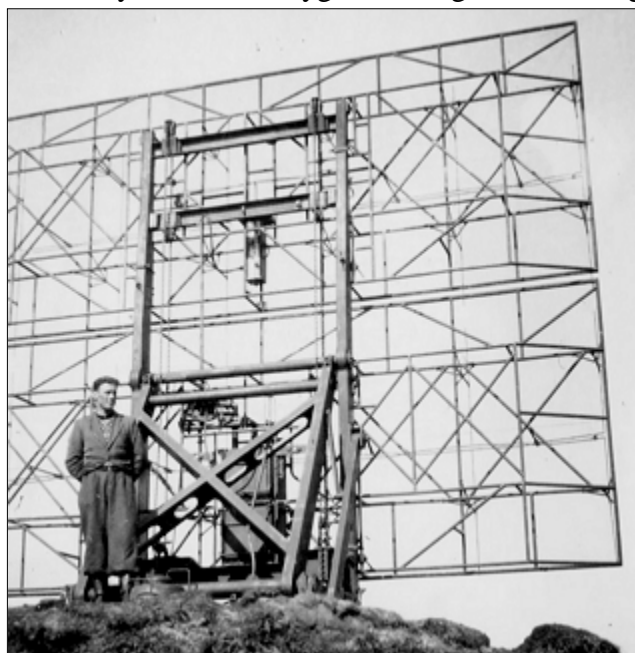

Krigsminner fra andre verdenskrig – og litt til.

Radarmasta, til høyre, stod på nordsiden av Heimste Steinsvatnet.

Det var tyskerne som bygde den, og den ble trolig

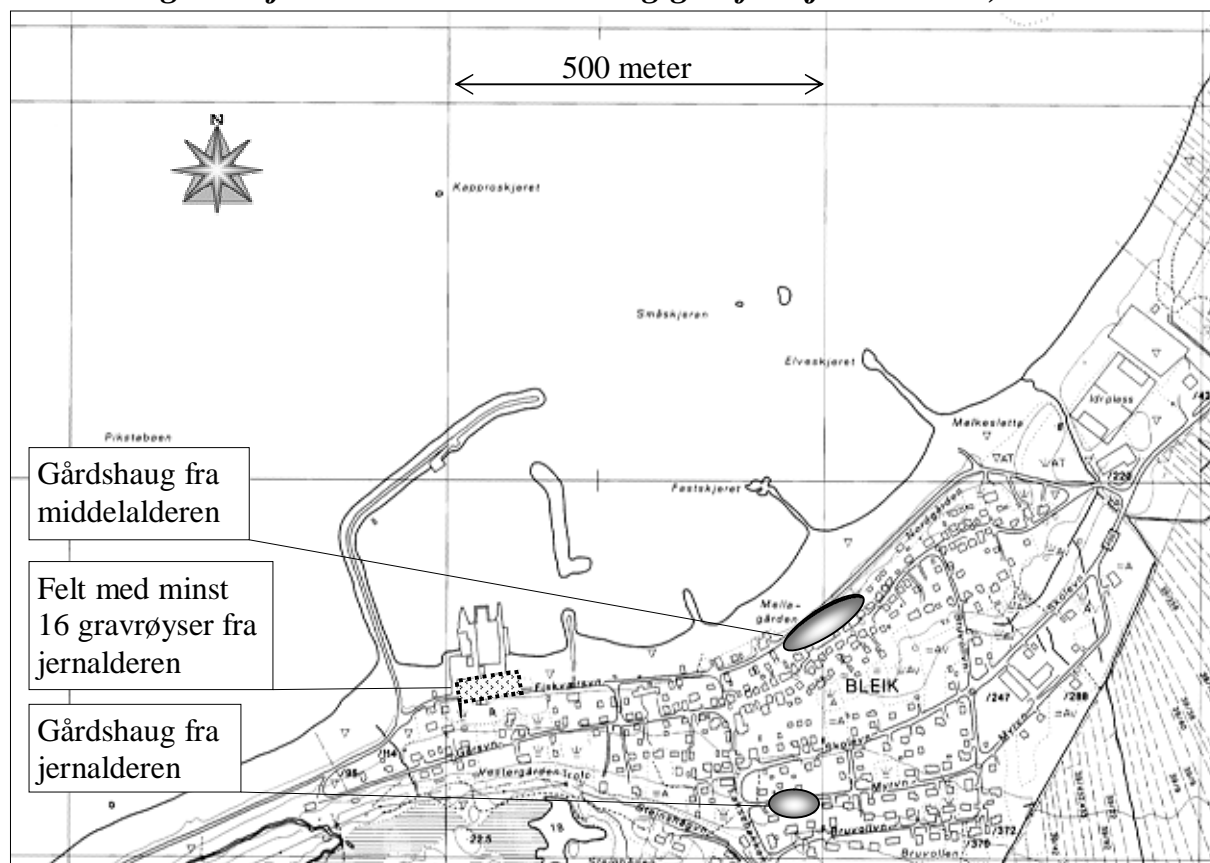
brukt til å overvåke skipstrafikken til/fra Murmansk-området.

Radaren kan også ha hatt andre funksjoner. Fundamentet for masta er avmerket på kartet ovenfor.

Innenfor det stiplede feltet på kartet finnes en rekke tyske installasjoner som bunkere, skyttergraver(?) og kanonstillinger. Det var også en bakkemontert radar (bildet til venstre) i det samme området.

Et kanonfundament ble senere benyttet til fundament for en kran på kaia på fiskebruket. Denne kranen finnes fortsatt.

Gårdshaugene – jernalder/ middelalder og gravfelt (jernalderen)

På Bleik finnes to gårdshauger fra forskjellige tidsepoker. Den eldste er fra jernalderen, mens den andre regnes å være fra middelalderen og framover. ”Jernaldergårdshaugen” hadde trolig ca 55 meter bredde og 65 meter lengde i øst/vest retning. Tilsvarende mål for den nyeste gårdshaugen er ca bredde på 100 meter og 190 meter lengde i øst/vest retning. I 1980 og –81 ble det gjort utgraving i restene av den eldste gårdshaugen, og det ble gjort en rekke funn. Et snitt fra denne gårdshaugen vises på bildet til høyre.

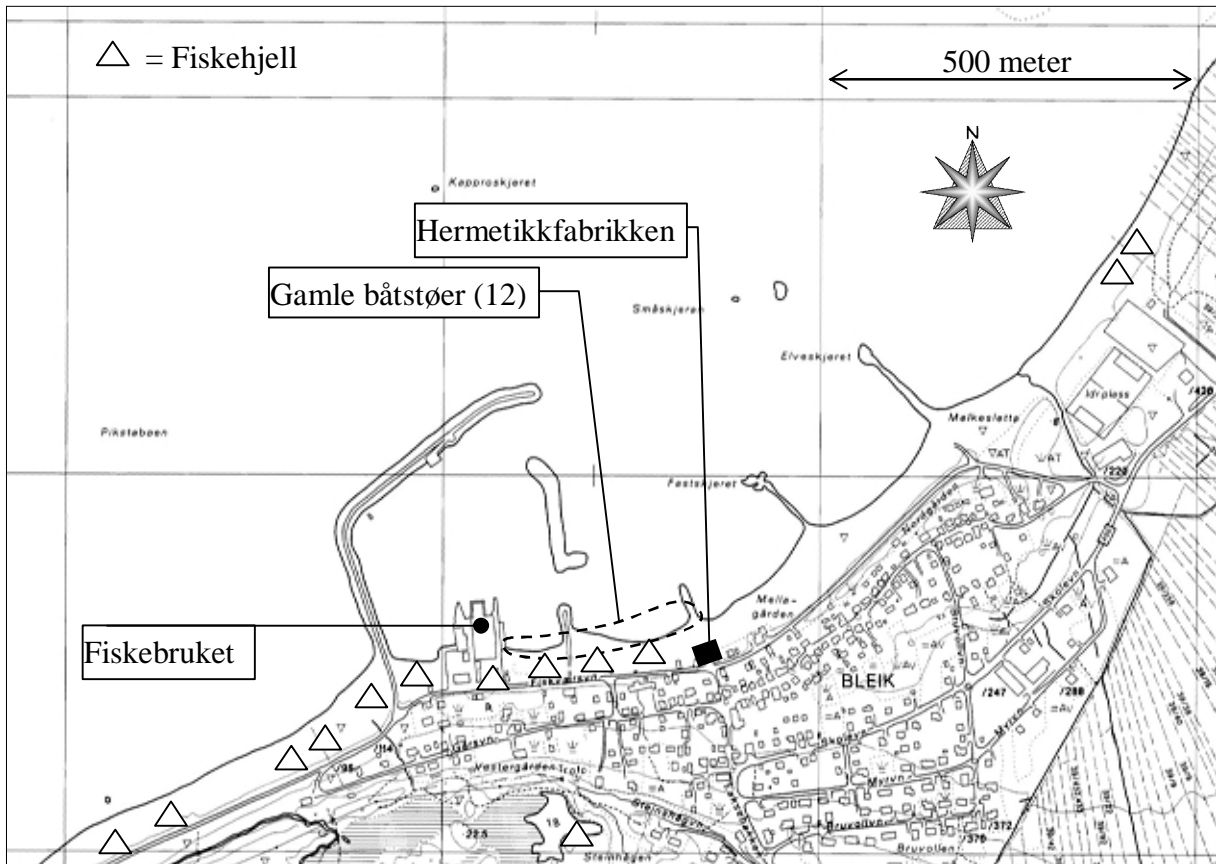

Den ”nye” gårdshaugen hadde trolig bosetning allerede på 1200-tallet, men med et opphold en tid etter rundt 1350 (svartedauen). Det er ikke, så langt, gjort utgravninger her. Det er påvist et område med gravrøyser fra jernalderen ved sjøkanten ovenfor fiskebruket. Her er det registrert 16 gravrøyser, men det finnes trolig flere.

Under forskjellige gravearbeider på Bleik er det gjort funn av forskjellig slag, eksempelvis en mer enn tusen år gammel mynt fra Asia. Det samme gjelder mynter av nordisk opphav, slik bildet til høyre viser. Det er til sammen gjort funn av bruksting som *kan* indikere bosetting over en periode på 5000 år.

Fiskeriene og aktiviteter i hamna

Øverst til venstre, havna i 1904. Øverst til høyre ser vi "statskaia" under bygging før 1925. Hermetikkfabrikken "Bleik Preserving A/S" startet i 1920, bildet under.

Havna på Bleik, slik den fortoner seg i dag. Produksjonen i havneområdet krevde tilgang til is. Den ble hentet på *Heimste Steinsvatnet* og oppbevart i ishuset der. Se pila, og kartet side 18.

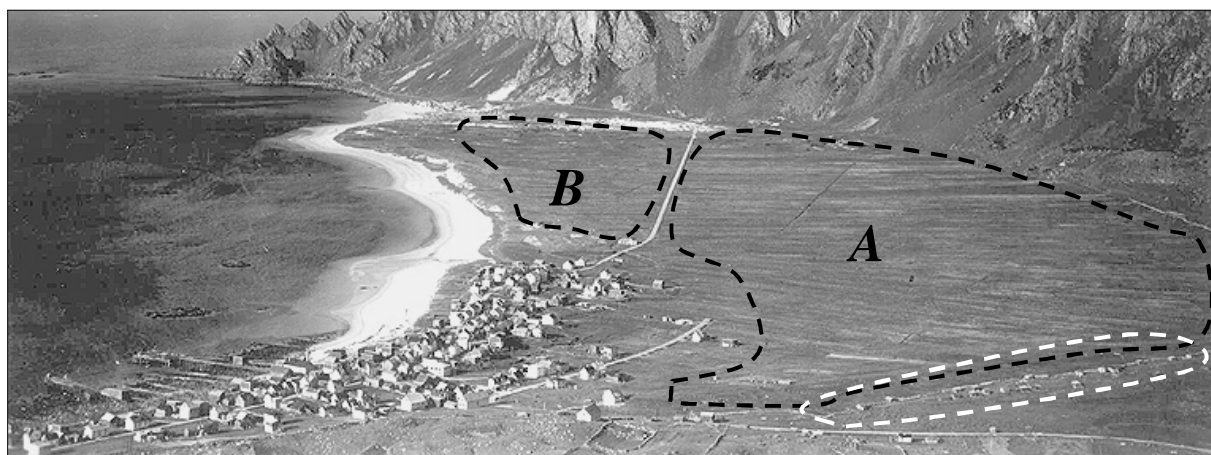
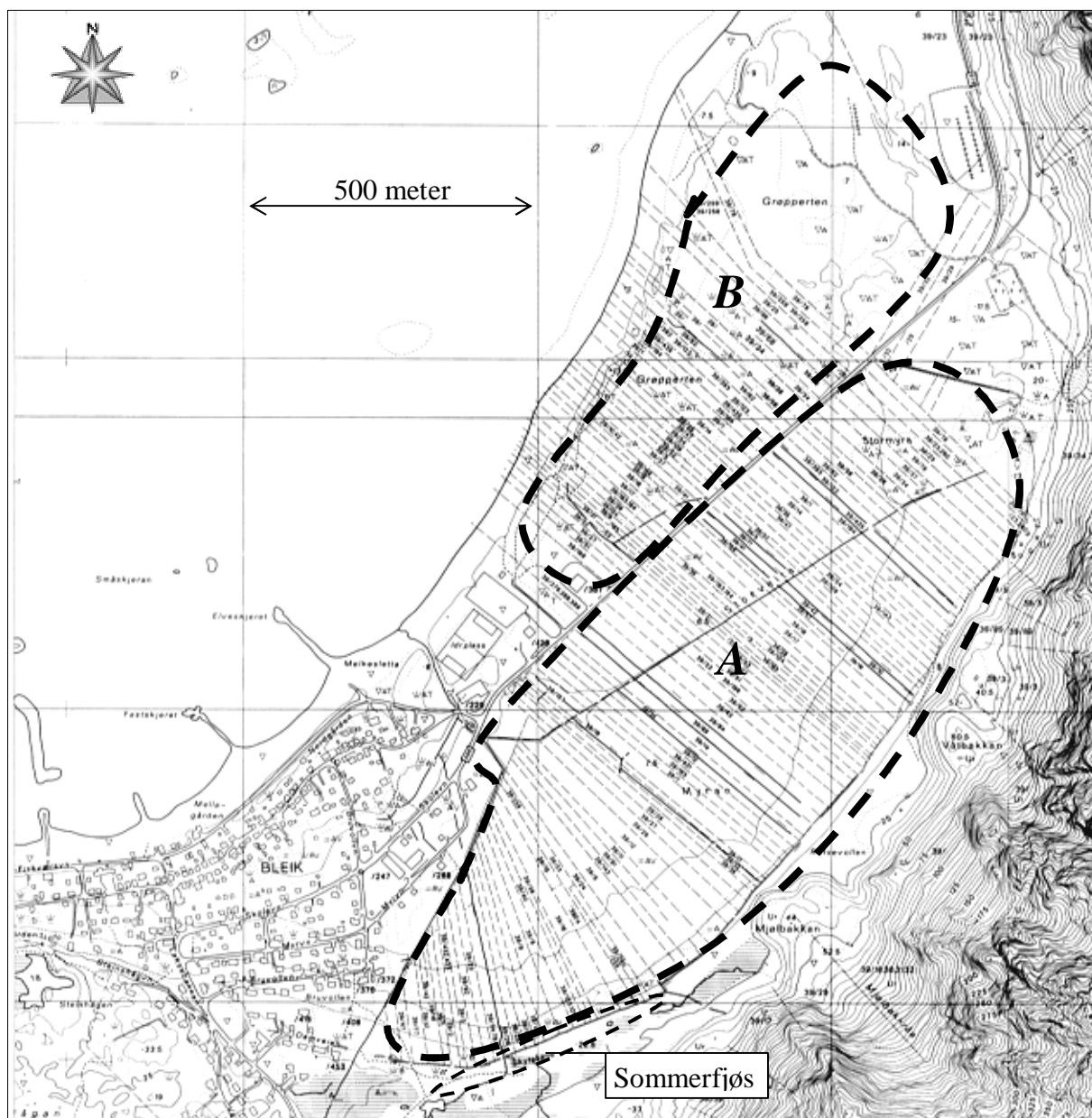

Industri

Bildet øverst viser "dreggsmedene" noen av sine produkter. Stortingsmannen, "smeden fra Bleik", Sigurd Jacobsen, hadde smia ved siden av huset sitt, nær hermetikkfabrikken (markert med pil). Under sees noen av de gamle båtstøene. De er i dag dekket av finsand. Bildet viser ellers blant annet hermetikkfabrikken (med pipa). En etikett fra produksjonen der er innfelt.

Byggingen av hovedmoloen foregikk i tiden fra 1929 til 1971, med første trinn avsluttet i 1937. Det var masseuttak og arbeidsbrakker ved Klubben, lenger vest. Se kartet side 18.

Jordbruket

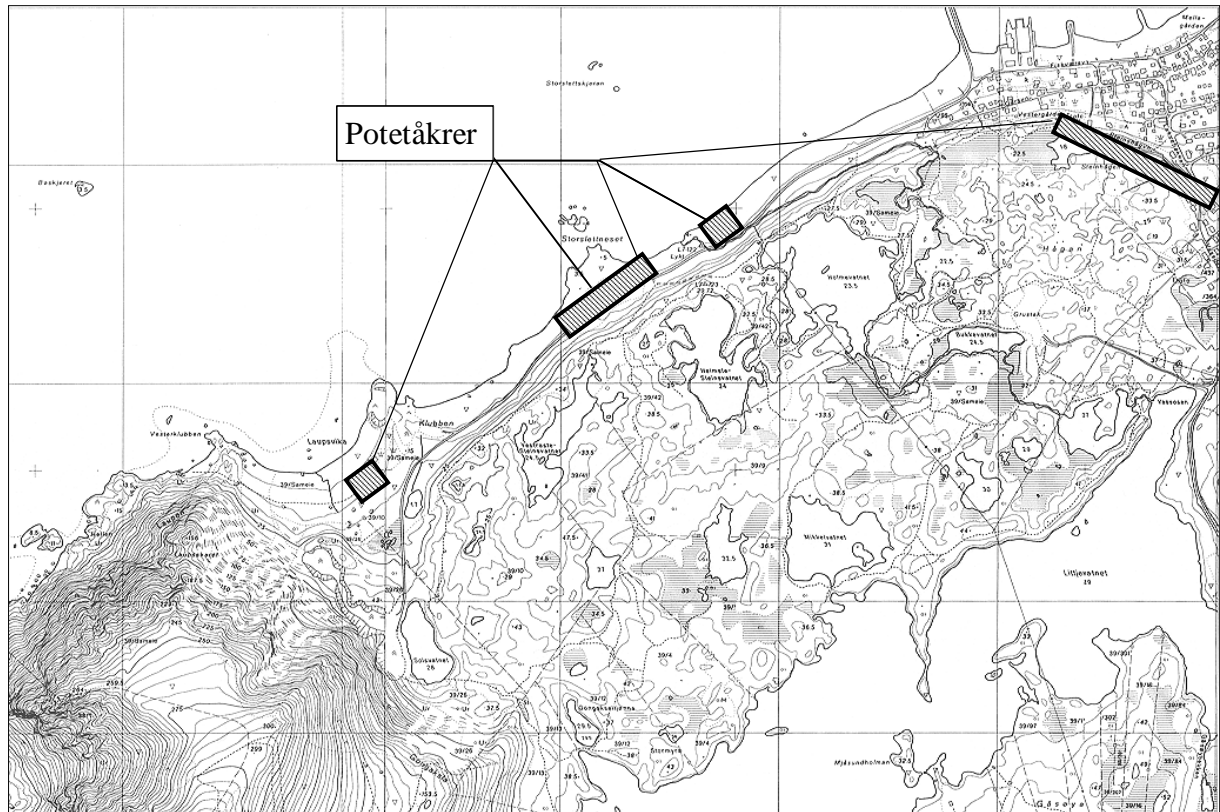
Innmarka på Bleik sett fra sør. Rekken av sommerfjøs er innringet med hvit stiplede linje.

Jordbruket på Bleik har lange tradisjoner. Teigdelingen sist på 1800-tallet har skapt en svært komplisert eierstruktur med mange små og smale teiger. De enkelte teigene er senere splittet ytterligere opp på flere og nye eiere. I dag er det nesten ingen som driver husdyrhold og høsting av grasmarka. Se tabell og diagrammer på side 24.

Tidligere var det trolig to bygselparter, og tre fra 1745. Før den tid satt ett enkelt par med all jorda. På 1820-tallet bestod Bleik av fem bygselparter, se side 8.

I 1907 var antallet bruk kommet opp i 47. Rundt 1990 passerte antallet tre hundre, og i dag er brukstallet mer enn 550, inkludert boligtomter. Se side 8.

Av hensyn til forslag i tiltaksdelen (handlingsplanen), er innmarka delt i to avsnitt på kartutsnittet ovenfor, A og B. *Se side 25.*

Potetåkrer fantes også utenom den dyrka jorda og gårdshaugene. I dette tilfellet vest for bebyggelsen. Det var også potetåkrer i utmarka ved Halsan, helt opp mot dagens skihytte, og ved Storholla. Det fantes også en mølle (flomkvern) til maling av korn i Hauan-området.

Sommerfjøsene lå i øvre kant av den dyrka jorda.

Se innringet område på bildet til venstre og på foregående side.

En strekning på rundt en km er delt opp i et hundretalls smale teiger, som for det meste er atskilt med grøfter.

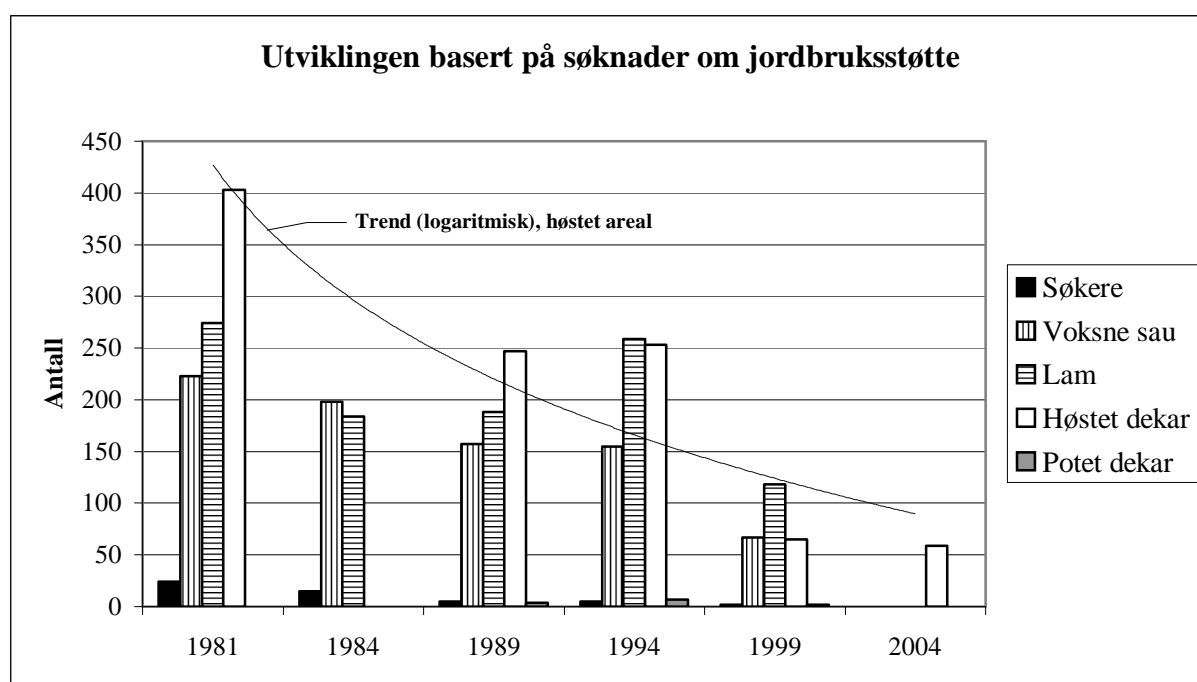
Samlet utgjør disse teigene mer enn 820 dekar, mens noen enkeltteiger er nede i rundt 5 dekar. Flere teiger kan ha samme eiere, mens andre har flere eiere. I 1999 var 44 bruk registrert i landbruksregistret.

Utviklingen gjennom de siste 24 årene

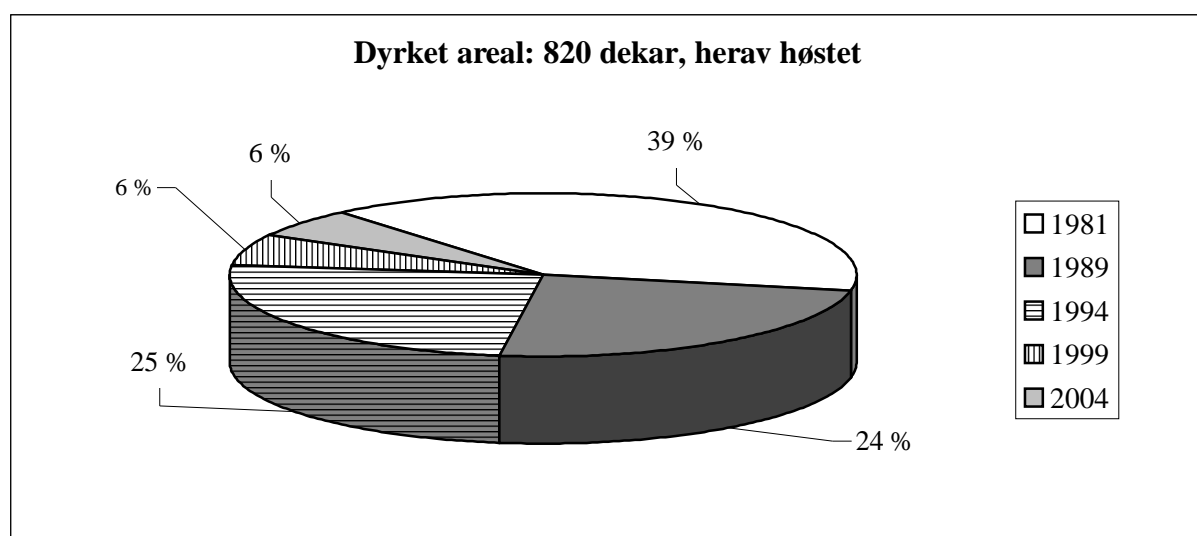
Allerede i 1980 var tilbakegangen i jordbruket langt framskredet. Knapt 40 % av det dyrkede arealet var i bruk. Denne utviklingen har fortsatt fram til i dag, da bare 6 % av jorda blir høstet. I 1981 var det 24 som søkte på drifts/produksjonstilskudd, mens det er ingen i dag.

	1981	1984	1989	1994	1999	2004
Antall søkere	24	15	5	5	2	0
Høstet areal	403 da	?	247 da	253 da	65 da	59 da
Voksne sauer	223	198	157	155	67	0
Lam	274	184	188	259	118	0
Potet areal			4 da	7 da	2 da	0

Tabellen viser hvor mange som søkte om drifts/produksjonstilskudd, høstet grasareal og dyretall over tid.

Grafisk framstilling av tabellen ovenfor. Ingen søkte støtte i 2004, men 59 dekar ble høstet som leieslått.

Dyrket grasareal og prosentandelen av dette som har blitt høstet de siste årene.

Tiltak – handlingsplan

Ved prioritering av tiltak i forhold til kulturlandskapet på Bleik, vil flere basishensyn ligge til grunn:

- Hensynet til lokal trivsel og utvikling.
- Hensynet til lokalt og regionalt reiseliv, herunder beslektet jobbskaping lokalt.
- Ren nostalgi og/eller respekt for kulturminnevernet.

Det ideelle må være en kombinasjon av alle hensyn.

Fylkesveg 976, fra Bjørnskinn kryss til Toften kryss, er ment å bli nasjonal turistveg. Det foreligger imidlertid ingen håndgripelige planer med hensyn til det. Denne planen er derfor ikke, så langt, koblet opp mot *det* prosjektet.

Tiltak nr.	Omtale side	Tiltaksobjekt - Tema	Forslag til tiltak	Prioritet (forslag)
1	11 og 14	Torvuttak og torvskjåer. <i>Torv til brensel var trolig avgjørende for bosetting på stedet. Man ønsker at kunnskap om dette blir bevart.</i>	A: Bevaring/reetablering av torvskjå og torvdam på Nonsheia, eventuelt også noen slike i nordenden av Hauan,. <i>Se oversikt side 15.</i>	A
			B: Skoleklasser eller andre kan utføre torving (torvproduksjon) for salg til inntekt for eksempelvis klasseturer.	B
			C: Detaljert kartfesting av gamle torvdammer, torvskjåer og torvingslokaliteter.	A
2	15	Hauan /Bleiksmorenen naturreservat. <i>Området inneholder en rekke kulturminner det er verd å trekke fram.</i>	A: Merking av stier, rydding av vegetasjon. NB: Dette kan bare skje innenfor reservatet i samråd med forvaltningsmyndigheten!	C
			B: Veien vestover fra moloen til Solsvatnet rustes opp primært som sykkelsti. Den vil da også fungere som adkomst til naturreservatet og som kultursti med hensyn til attraksjoner nevnt på sidene 14, 15, 17, 18, 20 og 22. I høringen er det påpekt at veien må være framkommelig med bil, av hensyn til de som er avhengig av slik transport.	B
			C: Det lages infotavle som omtaler alle attraksjonene på strekningen.	A
3	16	Det gamle elveleiet. <i>Strekningen inneholder mange elementer som er viktig for å belyse stedsutviklingen.</i>	A: Reetablering av et par av bruene på utmarksveiene. Reetablering av tilsvarende veier som tursti(er) opp til utmarksgjerdet. (Mulighet for rundløype?) <i>Se også side 22.</i>	B
			B: Parkplanene fra 1987 tilpasses i terrenget og tilknyttes turstiene. Grunnnavståelse må ordnes.	C
			C: Kultursti med temaposter langs elveleiet.	A
4	17	Lysverkene. <i>Grunnlag for teknisk og industriell utvikling.</i>	A: Tilknyttet elveleiet lages kopi av tretroa i skala 1:10. <i>Se tiltak 3 c.</i>	C
5	18	Krigsminner fra andre verdenskrig.	A: Det lages detaljert kart som viser installasjonene og hva de ble brukt til.	B
			B: Installasjonene merkes i marka. <i>Se tiltak nr 2 c.</i>	A

6	19	Gårdshaugene. <i>De mange fornminnene er historiske dokumenter som i større grad må synliggjøres og vektlegges som et aktivum.</i>	A: Kartlegging med eksakt avgrensning av gårdshaug. (Fagpersonell).	A
			B: Kultursti, kfr. <i>tiltak 3c</i> . Infotavle med kart og bilder.	B
			C: Utstilling med kopier av funn.	B
			D: Snitt/profil fra gårdshaugen. NB: Må diskuteres med forvaltningsmyndigheten!	B
			E: Generell kartfesting med omtale av fornminnene på Bleik.	B
7	20	Fiskeriene og aktiviteter i hamna. <i>Ved siden av å opprettholde dagens drift innen fiskeriet, ser man det som viktig å bevare minner og kunnskap om tidligere tiders utnytting av havet. Det samme gjelder industriell stedsutvikling i tilknytning til det.</i>	A: Noen av de gamle fiskehjellene rekonstrueres.	C
			B: Noen av de gamle båtstøene graves fram.	C
			C: Infotavle ved Fiskeværsveien om hermetikkfabrikken.	B
			D: Info om annen industriell virksomhet og utvikling.	B
			E: Museum med hovedvekt på hvalfangst og fiskerbondekulturen.	C
			F: Ekskursjoner for skoleklasser og andre i tilknytning til "eggrekkingen" på Bleiksøya. <i>Se side 13.</i>	A
			G: Bevaring/rehabilitering av gammel bryggekran, nevnt nederst på <i>side 18</i> .	C
8	22	Jordbruket. <i>Det er en hovedutfordring å stoppe eller avgrense gjengroingen av kulturmarka. Videre er det en målsetting at mest mulig av jorda brukes.</i>	A: Det tas sikte på å fremme utleie av slått og/eller beite primært på oversiden av fylkesveien, innenfor avsnittet merket A på <i>side 22</i> . Det må lokalt utredes om det er positiv innstilling til det på et tilstrekkelig antall tilgrensende teiger. Et lokalt interimstyre utreder dette og formidler avtale med leietaker.	A
			B: Innenfor avsnitt B vurderes i tillegg andre aktiviteter som medfører at gresset blir slått. Et lokalt interimstyre utreder mulig overenskomst med sikte på etablering av eksempelvis en 6-hulls golfbane.	B
			C: Noen av sommerfjøsene, eller tuftene av disse, reetableres og kan benyttes som "varmestue" i tilknytning til turstier omtalt som <i>tiltak nr 3 a</i> . <i>Se side 22 og 23.</i>	B
			D: En del jord innenfor begge avsnitt, og utenom, leies ut som "kolonihager" der folk fra eksempelvis Andenes kan dyrke jordbær, grønnsaker eller poteter.	B
			E: Der ugras eller annet er i ferd med å ta over, benyttes andre egnede bekjempningsmidler.	A
			F: Det må arbeides med å motivere til lokalt husdyrhold, eventuelt på deltidsbasis med kjøttfe og/eller villsau.	A
			G: Rekonstruksjon av kornmølle/flomkvern i Hauan-området.	C